

ÚVOD

Navzdory tomu, že mě vychovávali v jedné z předních protestantských církví, jsem na univerzitě procházel osobními i duchovními krizemi. Posléze jsem zpochybnil veškerá svoje přesvědčení týkající se Boha, světa i sebe samotného.

Během oněch let jsem se přidal ke křesťanům aktivně pracujícím v malých skupinkách biblického studia. Vedoucí té které skupinky, ať už to byl muž nebo žena, nepřebíral roli učitele či instruktora. Pouze celé skupince usnadňoval čtení a výklad vybraných biblických textů. Základní pravidla pro integritu cvičení byla prostá, ale zcela zásadní. Podstatné bylo, že se musel uvolnit prostor pro pochybnosti o smyslu textu. Text sám byl vnímán jako hodnověrný a spolehlivý, jeho autoři byli považováni za kompetentní. Nikdo nesměl ostatním vnucovat svůj výklad. K závěrům jsme museli dojít společně jako skupina – snažili jsme se z materiálu výtěžit to nejcennější jako komunita. Věřili jsme, že společně postřehneme víc než jednotlivci.

Ještě jsem se nestačil ujistit, jak to s mojí vírou vlastně je, a byl jsem požádán o vedení skupiny. Obdržel jsem k tomu sérii biblických studií nazvanou *Rozmluvy s Ježíšem Kristem podle Janova evangelia* (*Conversations with Jesus Christ from the Gospel of John*), sepsaných Marilyn Kunzovou a Catherine Schellovou. Jednalo se o výklady třinácti pasáží Janova evangelia, v nichž Ježíš osobně hovoří s jednotlivci.

Tyto studie pomohly mé skupině odhalit četné významové vrstvy a získat postřehy, jež nás všechny ohromily. Během rozboru pojednání o Ježíšově životě jsem stále intenzivněji pociťoval, víc než kdykoli předtím, že Bible není obyčejná kniha. Zajisté v sobě skrývala zvláštní krásu starodávné literatury, ale to nebylo všechno. Skrže studie o setkáních s Ježíšem jsem začal vnímat, že z textu vyzařuje nevysvětlitelná živost a síla. Tyhle staletí staré rozmluvy na mě působily neskutečně výstižně a trefně právě ve chvíli, kdy jsem je studoval. Začal jsem rozebírat Písmo ne kvůli intelektuální stimulaci, ale abych našel Boha.

Učili mě, že trpělivost a přemýšlivost jsou klíčem k vhledu. Jednou jsem se zúčastnil konference pro vedoucí kroužků biblického studia. Na jedno z cvičení nikdy nezapomenu. Instruktorka nám zadala verš z Markova evangelia: „Ježíš jim řekl: ‚Pojďte za mnou a učiním z vás rybáře lidí‘“ (Marek 1,17). Vybídla nás, abychom verš studovali třicet minut (šlo samozřejmě o setkání s Ježíšem), ale varovala nás, že po pěti či deseti minutách si budeme myslet, že už ve verši nic nového nenajdeme. Proto nás vyzvala k vytrvalosti. „Napište alespoň třicet zajímavých momentů, jež jste ve verši postřehli nebo jimž jste se naučili.“ Po deseti minutách jsem byl hotov (alespoň jsem si to myslel) a nudil jsem se. Poslušně jsem však pokračoval v pátrání. Ke svému překvapení jsem shledal, že nacházím další postřehy. Když jsme skončili všichni, instruktorka nás vybídla, abychom si své seznamy prohlédli a zakroužkovali nejhlubší, nejpůsobivější a osobně nejužitečnější postřeh. Pak se nás zeptala: „Kolik z vás dospělo k nejhlubšímu

postřehu během prvních pěti minut? Zvedněte ruce.“ Nikdo. „Kolik z vás po deseti minutách?“ Pár rukou. „Patnácti?“ Více rukou. „Dvaceti?“ Hodně rukou se zdvihlo. „Pětadvaceti?“ Nyní se vztyčil celý les rukou – a většina z nás s úsměvem souhlasně přikyvovala.

Tyto počáteční zkušenosti s trpělivým induktivním studiem biblických textů mi změnily celý duchovní život. Zjistil jsem, že když si udělám čas a zaujmu patřičný postoj, spočívající v otevřenosti a důvěře, Bůh ke mně promlouvá skrze Slovo. Tyto zkušenosti mi navíc poskytly nástroje, s jejichž pomocí jsem se mohl vydat na cestu za svým posláním – pomáhat druhým lidem, jak skrze Bibli zaslechnout Boží Slovo. Téměř čtyřicet let jsem učil a kázal o Bibli. Základem pro každou řeč, přednášku nebo kázání však vždycky bylo to, čemu jsem se naučil na univerzitě: schopnost posadit se s textem a pozorně zkoumat jeho skrytou hloubku.

Dodnes přijímám autoritu celé Bible. S láskou z ní čerpám ponaučení a učím o ní. Poprvé jsem však pocítil váhu duchovní autority Bible v evangeliích, a to zejména v pasážích, v nichž Ježíš rozmlouvá s jednotlivci – se skeptickým žákem Natanaelem, vlastní matkou na svatební hostině, učitelem náboženství, který za ním přišel v noci, se ženou u studny, truchlícími sestrami Marií a Martou a mnoha dalšími.

Dalo by se říci, že mnohá setkání s Ježíšem, jež mě na cestě formovala, se uskutečnila skrze studium popisu jeho osobního setkání s jednotlivci v evangeliích.

Před několika lety jsem napsal knihu *Proč Bůh? Rozumové důvody pro víru v Boha ve věku skepticismu*

(The Reason for God: Belief in an Age of Skepticism). Sloužím jako pastor v New York City už mnoho let, ale vždycky jsem vítal argumenty skeptiků a jejich neoce- nitelnou roli, kterou hrají pro vymezení a objasnění jedinečnosti křesťanství. Vadí mi, když křesťané tyto podněty blahosklonně zlehčují a odmítají. Velice zře- telně si pamatuji na pochybnosti a otázky, jež jsem si na univerzitě přinesl do kroužků biblického studia, a na to, jak jsem byl vděčný, když jsem byl brán vážně. Shledal jsem, že když si věřící vyšetří čas a vynaloží do- statečné úsilí k zodpovězení těžkých otázek, dostává příležitost prohloubit si vlastní víru. Zároveň tím zís- kávají příležitost otevřít se křesťanské radosti i pochy- bovači.

Potěšilo mě proto, když mě požádali, abych v roce 2012 promluvil ke studentům – většinou skeptikům – v přednáškové síni oxfordské radnice Oxford Town Hall v Anglii. Dohodli jsme se, že po pět večerů se budu zabývat rozhovory různých jedinců s Ježíšem Kristem, popsanými v Janově evangeliu. Měl jsem dojem, že to v dané chvíli bude dobrá volba. Popisy setkání s Ježí- šem totiž odhalují jádro jeho učení a jeho osobnosti zvláště podmanivým způsobem, což jsem zjistil osobně už před mnoha lety. Zatímco jsem se na přednášky při- pravoval, došlo mi, že tato setkání budou vhodná i z ji- ného důvodu. V mnohých z nich Ježíš odpovídá na vel- ké otázky po smyslu života, na otázky univerzálního charakteru: K čemu je tady svět? Co se ve světě pokazi- lo? Co ho může napravit (pokud něco takového existu- je) a jak? Čím můžeme k jeho nápravě přispět? A hlav- ně: kde bychom měli hledat odpovědi na otázky? To

jsou závažné otázky, jež si musí každý položit – a na něž chtějí znát odpověď zejména upřímní skeptici.

Každý má soukromou pracovní hypotézu, s jejíž pomocí si na tyto otázky odpovídá. Pokud se pokusíte žít bez odpovědí, záhy vás zavalí pocit, že život nemá smysl. Žijeme v době, kdy někteří lidé tvrdí, že žádné odpovědi tohoto druhu nepotřebujeme. Nabádají nás přiznat si, že ve velkém vesmírném projektu je život jen rušná práce bez špetky smyslu a že je zbytečné o tom mudrovat. Říkají nám: dokud jste naživu, snažte se bavit, jak to jen jde, protože až umřete, už si s tím stejně žádné starosti dělat nemusíte. Proč se tedy obtěžovat s pátráním po smyslu života?

Francouzský filosof Luc Ferry (mimochodem, on sám rozhodně není křesťan) ve své knize *Rozumět životu: uvedení do filozofie (nejen) pro mladou generaci* (franc. *Apprendre à vivre*, angl. *A Brief History of Thought*) upozorňuje, že podobné výroky jsou „příliš brutální, než aby byly míněny poctivě“. Ferry je přesvědčen, že lidé, kteří nás jimi oblažují, jim ve svém srdci sami doopravdy nevěří. Lidé nemohou žít bez špetky naděje či smyslu, nemohou žít bez přesvědčení, že některé věci je v životě hodnotnější dělat než jiné věci. Víme, že odpovědi na velké otázky *musíme znát*, abychom – jak říká Ferry – mohli „žít dobře, a proto svobodně, schopni se radovat, jednat velkoryse a milovat.“

Luc Ferry dále ukazuje, že zdrojem téměř všech našich myslitelných odpovědí na velké filosofické otázky bylo pět či šest hlavních myšlenkových systémů. A množství současných nejběžnějších odpovědí pochází jen

z jediného konkrétního systému. Například: myslíte, že je obecně vhodné chovat se k nepřátelům laskavě a vstřícně a nezabíjet je? Ferry zdůrazňuje, že tato myšlenka – milovat své nepřátele – pochází výhradně jen a jen z křesťanství. A jak ještě uvidíme, existuje spousta dalších názorů, jež bychom nejspíš považovali za správné, šlechetné či dokonce krásné a jejichž zdrojem je také křesťanství.

Chcete-li se tedy ujistit, zda rozvíjíte smysluplné a promyšlené odpovědi na základní otázky, potřebujete se přinejmenším seznámit s křesťanským učením. Nejlepším způsobem, jak tak učinit, je zjistit, co o sobě a svých záměrech říkal Ježíš lidem, s nimiž se setkal – a jak jim svými odpověďmi změnil život. Použil jsem to jako premisu svých oxfordských přednášek a zároveň jako podklad prvních pěti kapitol této knihy.

Na tomto místě se však zastavit nelze. Jakmile si tato pojednání o setkáních s živým Ježíšem prostudujete a uvědomíte si krásu jeho charakteru a jeho záměrů a uslyšíte odpovědi na zásadní otázky, musíte si položit další otázku: jak se mohu po tolika staletích setkat s Ježíšem *já sám*? Mohu se změnit také tak, jak se změnili očití svědkové?

Křesťanské evangelium vysvětluje, že nejsme spase- ni – navždy změněni – jen tím, co děláme, a dokonce ani tím, co Ježíš lidem, s nimiž se setkal, řekl, ale tím, co pro nás On vykonal. Nejlépe odhalíme Ježíšovu milost a sílu, jež nám změní život, jestliže prozkoumáme to, co vykonal během hlavních etap svého života. Musíme se tedy zaměřit na jeho narození, na jeho utrpení na poušti a v zahradě v Getsemane, na jeho poslední

hodiny s učedníky, na jeho smrt na kříži, vzkříšení a nanebevstoupení. Skrze skutky v těchto životních etapách nám Ježíš zajistil spásu, kterou bychom sami nikdy nedokázali získat. Pokud si to opravdu uvědomíme, změní se naše setkání s Ježíšem jako s učitelem a historickou postavou v setkání, jež nás změní, tj. v setkání s Ježíšem jako Vykupitelem a Spasitelem.

Ve druhé části knihy se proto zabývám některými z těchto klíčových událostí v Ježíšově životě. Podkladem pro šestou až desátou kapitolu se stala série mých přednášek pro Harvardský klub v New York City, kde jsem během několika let hovořil na pravidelných mítincích k vůdčím představitelům našeho obchodu, vlády a kultury. Podobně jako v případě oxfordských přednášek, i zde mnozí z přítomných posluchačů patřili k vysoce vzdělaným a úspěšným lidem, kteří se mnou vstřícně sdíleli svoje pochybnosti a dotazy. A během obou přednáškových sérií jsem se vracel – tak jako častokrát během posledních desetiletí – k textům evangelií, z nichž jsem poprvé vycítil Slovo Boží „živé a mocné“ (Židům 4,12). Pokaždé jsem v nich objevil, přesně jak mě kdysi učila moje instruktorka, ještě něco navíc. Znovu a znovu a s ještě větším nadšením jsem se musel podělit o to, čemu jsem se naučil.

A je ještě jeden důvod, proč jsem chtěl napsat tuto knihu. Když bylo mé vnučce Lucy osmnáct měsíců, zjevně byla schopná vnímat daleko víc, než kolik mohla vyjádřit. Často na něco ukázala nebo něco vzala do ruky, a pak na mě hleděla s pocitem naprosté marnosti. Chtěla mi něco sdělit, ale byla příliš malá, neuměla to. Všichni lidé tu a tam během života tento pocit

marnosti zažijí. Prožijete něco hlubokého a pak slezete z horského vrcholku nebo vyjdete z koncertní síně či z jiného místa, kde jste něco úžasného prožili, a pokoušíte se to sdílet s ostatními. Nejste však schopni to náležitě popsat.

Je jisté, že všichni křesťané trpí těmito pocity, když chtějí svou zkušenost s Bohem popsat. Mým úkolem učitele a kazatele je pilně a s nejvyšším zaujetím pomáhat druhým lidem vnímat Kristovu ryzí krásu a krásu toho, co vykonal. Neustále nesmírně trpím nedostatečností svých slov (či nejspíš slov vůbec), jež nemohou tuto krásu plně popsat a předat. V tomto obtížném úkolu mi pomáhají popisy setkání lidí s Ježíšem z evangelí – nic jiného na světě nepomůže víc.

Ať už se seznámíte s těmito popisy poprvé nebo podruhé, doufám, že na vás Kristus opět mocně zapůsobí svou osobností i tím, co pro nás udělal.

KAPITOLA PRVNÍ

SKEPTICKÝ ŽÁK

V úvodu se chci zaměřit na setkání se skeptickým žákem, nenápadné, ale působivé. Svým smyslem se vztahuje k patrně nejzákladnější ze všech velkých otázek života, která zní: kde (ne)hledat odpovědi na velké životní otázky? Týká se tedy nejen těch, kteří pohlížejí na křesťanství skepticky, ale i křesťanů, kteří čelí skepsi nevěřících.

K prvnímu setkání dochází ihned po prologu k Janovu evangeliu. Současný francouzský filosof Luc Ferry zdůraznil, že prolog je jedním z hlavních bodů obratu v dějinách myšlení. Řekové věřili, že ve vesmíru panuje racionální a mravní řád, a tento „řád přírody“ nazvali *Logos*. Smyslem života pak pro ně bylo o tomto řádu světa přemýšlet a rozpoznávat ho, a byli také přesvědčeni, že je třeba život prožívat v souhlasu s tímto řádem. Autor Janova evangelia si od Řeků filosofický termín *Logos* úmyslně vypůjčil a prohlásil o Ježíšovi:

Na počátku bylo Slovo (Logos), to Slovo bylo u Boha, to Slovo byl Bůh. To bylo na počátku u Boha. Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest. V něm byl život a život byl světlo lidí... A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu... (Jan 1,1–4.14)

Toto tvrzení zasáhlo svět starověkých filosofů jako blesk z čistého nebe. Podobně jako řeční filosofové – a na rozdíl od mnoha současných filosofů – Jan potvrzuje, že naše životy mají *telos*, čili účel – něco, kvůli čemu jsme byli utvořeni a co musíme v zájmu dobrého a svobodného života uznávat a ctít. Evangelista prohlašuje, že svět není pouhým produktem slepých nahodilých sil; světové dějiny nejsou příběhem „vyprávěným blbcem, hrůzostrašným, leč nesmyslným veskrz“. Evangelista nabízí něco víc, protože podle Bible smyslem života není princip či racionální struktura, nýbrž *osoba*, lidský jedinec, jenž kdysi kráčel po zemi. Luc Ferry poznamenává, že toto tvrzení filosofové vnímali jako „šílenství“. Přesto vyvolalo revoluci. Pokud by totiž byla základní teze křesťanství pravdivá, podstaty dobře prožitého života se člověk nedobere přemítáním a intelektuálním bádáním, jímž se většina lidí na světě nezabývá, ale spíše prostřednictvím osoby, s níž se může setkat a navázat s ní vztah, přístupný kdekoli a komukoli, ať už je jeho intelektuální zázemí jakékoli.

Aby nám Jan vzápětí názorně předvedl, jak to funguje v reálném životě, popisuje vztah Ježíše se skupinou žáků. V Ježíšově době ještě neexistovaly univerzity; pokud jste chtěli studovat, museli jste si vybrat některého učitele. Takových duchovních učitelů bývalo hodně a mnoho lidí je následovalo a stalo se jejich žáky čili učedníky. Nejdůraznějším a nejavantgardnějším z nich nejspíš byl Jan Křtitel. Byl nesmírně populární, měl mnoho stoupenců a celou řadu oddaných žáků. V dějinných záznamech se dochovala jména některých z nich: Ondřej, jenž měl bratra Petra, a Filip, který si

přivedl přítele Natanaela. Někteří žáci uvěřili tomu, co jim učitel vyprávěl o přicházejícím Mesiáši, jehož Jan nazval „beránkem Božím“ (Jan 1,29). Někteří však zůstávali skeptičtí. Natanael patřil ke skeptikům, dokud se osobně nesetkal s Ježíšem Kristem:

Druhého dne se Ježíš rozhodl vydat na cestu do Galileje. Vyhledal Filipa a řekl mu: „Následuj mě!“

Filip byl z Betsaidy, města Ondřejova a Petrova; Filip zase vyhledal Natanaela a řekl mu: „Nalezli jsme toho, o němž psal Mojžíš v Zákoně i proroci, Ježíše, syna Josefova z Nazareta.“

Natanael mu namítl: „Z Nazareta? Co odtamtud může vzejít dobrého?“

Filip mu odpoví: „Pojď a přesvědč se!“ Ježíš spatřil Natanaela, jak k němu přichází a řekl o něm: „Hle, pravý Izraelita, v němž není lsti.“

Řekl mu Natanael: „Odkud mě znáš?“

Ježíš mu odpověděl: „Dříve, než tě Filip zavolal, viděl jsem tě pod fíkem.“

„Mistře,“ řekl mu Natanael, „ty jsi Syn Boží, ty jsi král Izraele.“

Ježíš mu odpověděl: „Ty věříš proto, že jsem ti řekl: ‚Viděl jsem tě pod fíkem?‘ Uvidíš věci daleko větší.“ A dodal: „Amen, amen, pravím vám, uzříte nebesa otevřená a anděly Boží vystupovat a sestupovat na Syna člověka.“ (Jan 1,43–51)

Nejprve bych rád obrátil vaši pozornost k Natanaelovu problému. Natanael je přinejmenším intelektuální snob, možná fanatik. Filip za ním přijde s návrhem:

„Chtěl bych tě seznámit s novým rabínem, který dává odpovědi na velké otázky dnešní doby. Je z Nazaretu.“ Natanael se ušklíbne: „Nazaret!?“ Všichni obyvatelé Jeruzaléma tehdy pohlíželi na lidi z Galileje skrz prsty. Pocity nadřazenosti jsou pro lidskou rasu charakteristické. Obyvatelé některých čtvrtí vždycky pohlížejí na obyvatele jiných čtvrtí jako „na chudé příbuzné“. A jak se s tímto postojem vyrovnávají opovrhovaní? Pátrají ve svém okolí po jiných lidech, nad něž by se mohli povyšovat *zase oni*. A tak to jde do nekonečna. Natanael sice nebyl z Jeruzaléma, ale z určité části Galileje, a tak měl pocit, že je něčím víc než lidé z Nazaretu, který byl považován v rámci Galileje za ještě ubožejší a primitivnější zapadákov. Vždycky zjišťujeme, že někteří lidé jsou správní, způsobilí, vyhovující a chytrí, a pak (ztišíme hlas) tu jsou *ti druzí*. Jakmile chceme dát těm správným, způsobilým, vyhovujícím a chytrým na srozuměnou, že k nim patříme, zvedneme oči v sloup po každé, když jsou zmíněni *ti druzí*.

Chceme, aby si o nás ostatní mysleli, že jsme schopní a inteligentní, a často se tuto identitu nesnažíme získat zdvořilostí a pílí, ale zesměšňováním a pohrdáním jiných. Pokud máme pocit, že se někdo mýlí, považujeme jej rovnou za naprosto neinformovaného, za zastoalého intelektuálního trpaslíka. Natanael nevěří, že by člověk pocházející ze zapadákova nazaretského typu dokázal zodpovědět aktuální otázky. „Tvrdíš, že zná odpovědi – a je z Nazaretu? Oho, tak to si tedy nemyslím.“ Obrací oči v sloup. „Opravdu je *odtamtud*? *Vážně?*“

Pokud se takto díváte na křesťanství nebo znáte někoho, kdo se takto dívá na křesťanství, není na tom nic

překvapivého. Mnoho lidí dnes pohlíží na křesťanství jako Natanael na Nazaret. Křesťanství vzniklo kdysi v Nazaretu a z Nazaretu pochází. Lidé rádi zvedají oči v sloup nad představou křesťanství a nad tvrzením, kdo je Kristus, co vykonal a co pro ně může udělat. Lidé vědoucí, způsobilí, vyhovující a chytrí všichni říkají: „Křesťanství – znám, dopustilo se toho a toho. Vyrůstal jsem s ním a již záhy jsem si uvědomil, že to není nic pro mě. Názor jsem si již udělal.“ Ježíš tudíž pochází z Nazaretu dodnes.

Pokud se takto ke křesťanství stavíte i vy, rád bych vás upozornil, že se podle mého mínění vystavujete dvěma potenciálním hrozbám. První z nich je skutečnost, že vaše odmítání je už ze zcela obecného hlediska smrtící. Spolehlivě zabíjí každou formu kreativity a schopnosti řešit problémy, o umrtvení naděje v rámci vztahů ani nemluvě. Tara Parkerová-Popeová se ve své knize o manželství *Aby bylo líp (For Better)* dotýká fenoménu zvedání očí v sloup a dochází k přesvědčení, že jde rozhodně o jeden z varovných signálů ukazujících na vážné ohrožení vztahu. Pracovníci manželských poraden ho interpretují jako opovržení druhou osobou. V úspěšném manželství se lze vyrovnat s rozčarováním, neshodami, bolestí a frustrací, ne však s naprostým odmítáním druhé osoby. Pohrdání druhou osobou vztah bez nadsázky hubí. Konkrétním příkladem může být i situace, kdy jste si někam založili klíče. Jakmile totiž prohledáte všechna místa, kde by klíče být „mohly“, a nenajdete je, je nezbytné začít hledat na místech, kde klíče být „nemohou“ – a právě na některém z nich pochopitelně budou. Pro udržení

zdravého rozumu a dobrých vztahů tudíž není nic fatálnějšího, než když člověk absolutně odmítá některé názory – nebo některé lidi.

Druhá hrozba je ještě závažnější. Pokud opovrhujete křesťanstvím, nejspíš tím přetínáte sami sobě hlavní kořen, jímž lze čerpat z rezervoáru osobních klíčových hodnot. Už jsme se zmiňovali o tom, že s křesťanstvím povstala jedna ze základních myšlenek mírové civilizace – milovat své nepřátele, nezabíjet je. Jak zdůraznil Luc Ferry, další základní myšlenkou, na které dnes stavíme, je představa, podle níž každá jednotlivá lidská bytost, bez ohledu na nadání, bohatství, rasu a pohlaví, je stvořena k obrazu Božímu, a tudíž má nárok na důstojnost a práva. Ferry dodává, že bez křesťanského učení, podle něhož je *Logos* osobou, „by současná koncepce lidských práv, k níž se hlásíme, nikdy nevznikla“.

Další myšlenkou, která se dnes bere jako samozřejmost a která tkví svými kořeny v Bibli, je přesvědčení, že bychom měli pečovat o chudé. Když mniši v předkřesťanské Evropě propagovali křesťanství, všichni představitelé elit si mysleli, že milovat nepřátele a pečovat o chudé může jen blázen. Prohlašovali, že by se společnost rozpadla, protože tak to ve světě prostě nefunguje. Vítězí schopní, nadaní a silní. Vítěz bere všechno. Slabý se stává kořistí silného. Chudý je zrozen k utrpení. Tak to přece bylo vždycky, ne? Křesťanské učení nicméně vyvolalo v pohanské Evropě revoluci, neboť zdůrazňovalo důstojnost jedince a prvořadost lásky, včetně lásky k nepříteli a péče o chudé a osiřelé.

Namítnete: „No dobře, to je jistě zajímavý argument, že tyto myšlenky mají svůj původ v rámci

lidských dějin v Bibli a církvi. Mohu jim však fandit i bez křesťanské víry.“ Z jistého pohledu můžete mít pravdu, ale rád bych vám ukázal, že je to námitka poněkud krátkozraká.

Knihu *Genesis* lze chápat jako okno do povahy civilizací před zjevením Bible. Jednou ze zvyklostí, s nimiž se setkáváme už od pradávných dob, je obecně rozšířená praxe prvorozenství – nejstarší syn dědil veškeré bohatství, jehož prostřednictvím si rodina udržovala postavení a místo ve společnosti. Druhý či třetí syn tudíž nedědil nic, nebo jen velmi málo. Navzdory tomu však všechny biblické příběhy ukazují, že kdykoli si Bůh někoho vybral pro uskutečnění svých záměrů, vybral si mladšího sourozence. Přednost dostal Ábel před Kainem, Izák před Izmaelem, Jákob před Ezauem. Davida si Bůh vybral, i když měl *jedenáct* starších bratří. Znovu a znovu Bůh opomíjel nejstaršího, toho, jehož svět očekával a jehož si považoval. Obrazně řečeno, nikdy se nerozhodl pro člověka z Jeruzaléma, pokaždé svěřil svou přízeň někomu v Nazaretu.

V knize *Genesis* se píše ještě o další starověké kulturní tradici: společnost velebila ženy, jež porodily mnoho dětí, jako hrdinky. Pokud měla rodina hodně dětí, znamenalo to, že je úspěšná po stránce hospodářské i vojenské a že má zajištěné vyhlídky na pokračování rodinného jména. Ženy, jež nemohly mít děti, byly stigmatizovány a žily v hanbě. Navzdory tomu však z biblických příběhů vysvítá, že pokud Bůh použil k uskutečnění svých záměrů ženu, vždycky si vybral tu, která nemohla mít děti, a „otevřel její lůno“. Neplodnými ženami společnost opovrhovala, a přesto Bůh zvolil

je, ne ty, jimž bylo v očích světa požehnáno a jež společnost milovala. Zvolil Abramovu (Abrahamovu) ženu Sáráj (Sáru), Izákovu manželku Rebeku, Samuelovu matku Chanu i Janovu matku Alžbětu. Bůh si vždycky vybíral mezi muži, chlapci, ženami a dívkami, o které nikdo nestál.

Možná usoudíte, že tento aspekt křesťanství – že Bůh miluje vydědence – je milý a povznášející. Třeba si řeknete: „S touto biblickou myšlenkou souhlasím. To ostatní, všechny ty záležitosti okolo Božího hněvu a Kristovy krve a vzkříšení těla, neberu.“ Jenže právě tyhle záležitosti Bible – náročné, nadpřirozené – jsou podstatné, nikoli okrajové. Jádrem jedinečného poselství Bible je skutečnost, že transcendentální nesmrtelný Bůh sestoupil osobně na zem a stal se slabým, zranitelným vůči utrpení a smrti. A že to všechno udělal pro nás – v zájmu nápravy našich hříchů sám přijal trest, který jsme si zasloužili my. Pokud je tomu tak, šlo o nejúžasnější a nejradikálnější akt láskyplné nezištnosti a sebeobětování, jaký si lze představit. Přitažlivější a pevnější základna a dynamická motivace revolučních křesťanských etických koncepcí nemůže ani existovat. To, co činí křesťanskou etiku jedinečnou, není fakt, že Ježíš a prvotní křesťané byli velmi příjemní lidé, kteří vykonali nejrůznější dobré skutky, aby svět učinili příjemnějším místem k životu. Tyto představy nebudou dávat smysl, pakliže lidé nepochopí křesťanské poselství o povaze nejvyšší reality – poselství, jež je shrnuté v Bibli a jež se nazývá „evangelium“.

Základní aspekt, jímž se křesťanství odlišuje od všech ostatních věrouk a myšlenkových systémů, lze

vysvětlit následujícím způsobem. V učení všech ostatních náboženství se říká, že pokud chcete nalézt Boha, pokud se chcete zdokonalit či zlepšit, pokud chcete dosáhnout vyššího stavu vědomí, pokud se chcete spojit s božstvím, ať už je definováno jakkoli – *musíte něco udělat*. Musíte se rozhodnout sebrat síly, musíte dodržovat pravidla, musíte osvobodit svou mysl, a pak ji naplnit, a musíte se pozvednout nad průměr. Všechna ostatní náboženství a filosofické nauky o člověku učí, že pokud chceme svět napravit, nebo napravit sami sebe, musíme vzít rozum do hrsti a sebrat veškerou svou sílu a žít určitým způsobem.

Křesťanství učí pravý opak. Všechny ostatní věroučné a filosofické systémy člověka nabádají, aby v zájmu spojení s Bohem něco vykonal; křesťanství to odmítá. Ježíš Kristus přišel, aby vykonal to, co jsme nemohli vykonat sami. Všechna ostatní náboženství říkají, že na velké otázky lze odpovědět, zatímco křesťanství učí, že odpovědí na všechny otázky *je samotný Ježíš*. V nesčetných myšlenkových systémech jsou lidé nabádáni, aby byli silní a úspěšní, neboť to přesně odpovídá přesvědčení, že když jsme dostatečně silní a dostatečně horlivě pracujeme, zvítězíme. Křesťanství však není jen pro silné; je pro každého, zejména pro lidi, kteří přiznávají, že jsou slabí ve chvíli, kdy na tom opravdu záleží. Křesťanství je pro lidi disponující zvláštním typem síly, která jim dovoluje přiznat, že jejich chyby nejsou zanedbatelného, povrchního charakteru, že v jejich srdci panuje naprostý zmatek a že se nejsou schopni napravit. Křesťanství je pro ty, kteří si uvědomují, že v zájmu nápravy vztahů s Bohem potřebují

spasitele – že potřebují Ježíše Krista umírajícího na kříži.

Uvažujte o tom, co jsem zde právě napsal. Přinejlepším vám to zní nepochopitelně, přinejhorším vás to zneklidňuje. Nejzákladnějším charakteristickým znakem křesťanství je skutečnost, že *nenabízí* poučení ve stylu: „V zájmu nalezení Boha musíš vykonat to a to.“ Křesťanství přináší zprávu o Bohu, který sestoupil na zem v podobě Ježíše Krista a zemřel na kříži, aby nás našel. Právě *to* je ono radikální a jedinečné poselství, jímž křesťanství přispělo světu. Všechny ostatní revoluční myšlenky – péče o slabé a potřebné, život zasvěcený spíše lásce a službě než moci a úspěchu, láska a obětování se pro vlastní nepřátele – vyplývají ze samotného evangelia, a to zejména proto, že v důsledku rozsahu našich hříchů Bůh přišel na svět v osobě Ježíše Krista, aby pro nás vykonal to, co jsme nedokázali udělat sami pro sebe, a tím nás spasil.

Nyní se vás táži – pakliže uznáváte všechny zdroje svého přesvědčení, proč jeden díl křesťanského učení přijímáte a nepřijímáte jinou část, která ho vysvětluje a činí ho srozumitelným? Nebuďte jako Natanael. Nedovolte, aby vás přesvědčení o nemodernosti či intelektuální jednoduchosti křesťanství zaslepilo natolik, že přehlédnete, co křesťanství nabízí. Dejte pozor na pýchu a předpojatost. Zbavte se pohrdlivosti a přezíravosti. Tyto vlastnosti působí jako jed ve všech aspektech života, ale v případě hledání odpovědi na základní otázky mají zvlášť smrtící účinky.

První závažnou stránkou vyprávění o Natanaelovi je tudíž otázka pýchy a opovržení. Když si však odmyslí-

me Natanaelův úšklebek, je jasné, že tento posměvák ve své podstatě trpí hlubokou spirituální potřebou. Říká: „Z Nazareta! Co odtamtud může vzejít dobrého?“ a vzápětí vydechne: „Rabbi, ty jsi Syn Boží, ty jsi král Izraele!“ Jakmile mu Ježíš poskytne hodnověrný důkaz, kým je, Natanael velmi rychle mění předmět své loajality – nejspíš až příliš rychle. (Jak si později řekneme, Ježíš si Natanaela za jeho zbrklost tak trochu dobírá.) Překvapuje vás to? Mě ne.

Když jsme se s mou ženou Kathy přestěhovali před více než dvaceti lety na Manhattan, chtěli jsme založit nový církevní sbor. Bylo nám řečeno, že New York City je plné mladých, ambiciózních a neobyčejně talentovaných lidí, takže pokud bychom chtěli založit církev, nikdo se k nám nedá, protože jsou tam všichni obyvatelé přesvědčeni, že vědí všechno nejlíp. Prý se na organizované náboženství dívají spatra, s pocitem nadřazenosti, na křesťanství obzvlášť. Vždyť si vzpomeňte: křesťanství pochází z Nazaretu. Budou obracet oči v sloup! Nikdo tedy nepřijde. Zvláštní bylo, že se to nestalo; v současnosti má Vykupitelova církev přes pět tisíc členů, kteří pravidelně docházejí na nedělní bohoslužby. Je to prosperující komunita.

Veškerý tento zájem má stejnou příčinu jako Natanaelova změna názoru. Pod pláštíkem hlasitého veřejného ujišťování o skepticizmu probíhá v tajnosti duchovní hledání. Všichni tito mladí, ambiciózní a neobyčejně talentovaní lidé, bez ohledu na to, čím se právě zuřivě zabývali, se jen *stavěli do pózy*, že je odpovědi na základní otázky příliš nezajímají nebo že je již našli. Pod slupkou však cítili potřebu, kterou máme

všichni a které nikdo z nás neunikne. Hledali odpovědi. A mnozí je našli v křesťanství.

S Natanaelem to bylo stejné. Navzdory veškerému svému reptání nakonec s Filipem na setkání s Ježíšem šel. Proč to udělal? Podobně jako mnohé jiné mladé Židy jeho generace, i Natanaela trápilo, že Židé musejí žít pod římským jhem, a nechápal, jak to může Bůh snášet. Židé v té době prodělávali kolektivní krizi rasové identity. Mají čekat na Mesiáše? Jaká je čeká budoucnost? Jsou stále Božím lidem, nebo ne? Zavrhł je Bůh? Odpovědi, jež dostával na tyto otázky od ostatních, Natanaela zjevně neuspokojovaly. Nejspíš jej neuspokojovalo ani jeho vlastní chápání stavu věcí a jeho vlastní duchovní stav, takže si nakonec pomyslel: „I když to zní dost neuvěřitelně, je možné, že bych mohl zkusit hledat odpovědi v Nazaretu.“

Dnešní žáci se potýkají s různými formami velkých životních otázek a mnohé z nich rovněž neuspokojují odpovědi, jež dostávají v nejuznávanějších školách a knihách, a možná začínají – stejně jako Natanael – v tichosti studovat Ježíše. Klasickou ukázkou tohoto fenoménu se stala životní zkušenost slavného anglického básníka Wystana Hughu Audena, který se v roce 1939 přestěhoval na Manhattan. Tou dobou již byl významným spisovatelem, jenž, stejně jako mnoho jeho přátel v britských intelektuálních vrstvách, opustil svou víru a anglikánskou církev. Po 2. světové válce nicméně změnil názor, přijal křesťanství a spoustu lidí šokoval, když se vrátil do lůna církve.

Co se stalo? Auden sám popisuje příčiny svého duchovního obrození. Ve 40. letech sledoval to, co bylo

na nacistech nové a šokující: nepokoušeli se ani předstírat, že věří na spravedlnost a svobodu pro všechny – zaútočili na křesťanství na základě tvrzení, že „milovat bližního jako sebe samého je přikázání vhodné leda pro zženštilé slabochy“.¹ Šokující bylo navíc i to, že „naprosté popření všeho, na čem kdy liberalismus stál, nevyvolalo bouřlivé nadšení v jakési barbarské krajině, nýbrž ve vysoce vzdělaných zemích Evropy“. Ve světle toho všeho dospěl Auden k přesvědčení, že hodnoty liberalismu (mezi něž řadil svobodu, rozum, demokracii a lidskou důstojnost) nejsou nezpochybnitelné.

Jsem-li přesvědčen, že se vysoce vzdělaní nacisté mýlí a že pravdu máme my, vysoce vzdělaní Angličané, co vlastně činí naše hodnoty platnými a jejich neplatnými? Angličtí intelektuálové, kteří se dnes dovolávají Nebes a stěžují si na zlo utělené do Hitlera, nemají žádná Nebesa, jichž by se mohli dovolávat. Trend liberálního způsobu uvažování zřetelně směřoval k podkopání víry v absolutno. Liberalismus se snažil odevzdat oprávnění k vynášení soudů do kompetence rozumu. Avšak vzhledem k tomu, že život je procesem proměnlivým, snaha nalézt lidský prostor pro dodržení slibu vede k nevyhnutelnému závěru, že slib mohu porušit, kdykoli mi to vyhovuje. Buď zasvětime život službě Nezištnému, nebo nám některé hitlerovské monstrum podstrčí železnou konvenci, s jejíž pomocí budeme páchat zlo.

Křesťanství – dokonce i pro Audena, jenž byl vychováván ve sboru – pochází z Nazaretu. Básník ho opustil s tím, že je zastaralé a zbytečné. Vzestup nacistů k moci jej však přiměl něčeho si všimnout. Věřil v lidská práva, volnost a svobodu. Proč věřil? Svět přírody funguje na principu „silnější požívá slabšího“. Pokud je tedy přirozené, aby silný požíral slabého, a my jsme se tu ocitli jen zásluhou přirozeného a neřízeného evolučního procesu, proč, když se silnější národy vrhnou na národy slabší, náhle obracíme a voláme, že *to není správné*? Z jakého důvodu to děláme? Na základě čeho tvrdíme, že genocida v Súdánu, kde silnější etnická skupina „požívá“ tu slabší, je špatná? Pokud Bůh neexistuje, je můj pohled na spravedlnost pouze věcí názoru – jak tedy můžeme odsuzovat nacisty?

Auden si uvědomil, že dokud tu byl Bůh, nikdo neměl právo považovat své pocity a názory za platnější než pocity a názory jiného člověka. Auden pochopil, že dokud nebudeme mít Boha, jsou všechny naše hodnoty, jichž si vážíme a ceníme, pouze imaginární. Byl si nicméně jistý, že tyto hodnoty *nejsou imaginární* – že genocida je opravdu absolutně špatná –, a proto dospěl k závěru, že Bůh existovat musí.

Podobně jako skeptického žáka Natanaela, i Audena trápila skutečnost, že se „správní lidé“ jeho doby křesťanství vysmívají. Nezodpovězené intelektuální otázky – mimo jiné i otázky týkající se ukotvení morálních hodnot – jej nakonec přiměly dívat se na Ježíše novými očima. A prožil stejnou zkušenost, jakou prožil Natanael, když se otevřel muži z Nazaretu. Uvěřil.